

การจัดลำดับความสำคัญของชุมชน เมือง ในภาคกลาง

นางวัลภากรณ์ เกิด เกตุ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภูมิศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2531

ISBN 974-568-648-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

013879

i 10300363

THE HIERARCHICAL RANKING OF URBAN AREAS
IN THE CENTRAL REGION

Mrs. Vallapaporn Kertgate

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Geography

Graduate School

Chulalongkorn University

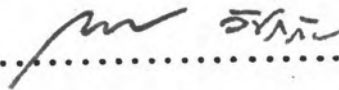
1988

ISBN 974-568-648-4

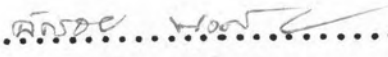
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การจลลาคับความสำคัญของชุมชน เมือง ในภาคกลาง
โดย นางวัลภาภรณ์ เกิดเกตุ
ภาควิชา ภูมิศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรศักดิ์ ศิริโพนุลย์สินธ์
 รองศาสตราจารย์เนตรนภิศ นาควิษระ

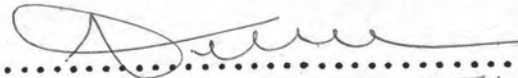

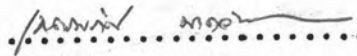
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

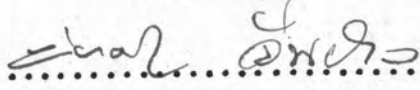
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิชัยภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรชัย พงศ์ประยูร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรศักดิ์ ศิริโพนุลย์สินธ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์เนตรนภิศ นาควิษระ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ผ่องศรี จันท้าว)

วัตถุประสงค์ เกิดเหตุ : การจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองในภาคกลาง (THE HIERARCHICAL RANKING OF URBAN AREAS IN THE CENTRAL REGION)

อ.ที่ปรึกษา : ผศ.สุรศักดิ์ สิริบุญยสินธ์, รศ.เนตรนภิศ นาควัชระ, 178 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาขนาด หน้าที่ และจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองในภาคกลาง พร้อมทั้งศึกษาการกระจายของระบบชุมชนเมือง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ภาคกลาง

จากการวิเคราะห์ตัวแปรจำนวน 4 กลุ่ม รวม 38 ตัวแปร คือ ด้านประชากรและสังคม สาธารณูปโภค การเงินการคลัง การค้าและบริการ พบว่า ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักมาก และถือ เป็นตัวแปรสำคัญในการจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองในภาคกลางคือ จำนวนห้องพักในโรงแรม จำนวนโรงแรม รายได้จริงของเทศบาล และรายจ่ายจริงของเทศบาล ทั้งนี้สามารถจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองได้ 3 ลำดับ คือ ลำดับที่ 1 จำนวน 3 ชุมชน ลำดับที่ 2 จำนวน 10 ชุมชน และลำดับที่ 3 จำนวน 27 ชุมชน โดยชุมชนเมืองที่มีความสำคัญมากที่สุดและเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ที่สุด คือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ รองลงมาคือ เทศบาลเมืองพิษณุโลกและ เทศบาลเมืองนครปฐม ส่วนชุมชนเมืองที่มีความสำคัญน้อยที่สุดและเป็นชุมชนเมืองขนาดเล็กที่สุดคือ เทศบาลตำบลอัมพวา ซึ่งชุมชนเมืองในภาคกลางทั้ง 40 แห่ง นอกจากจะมีหน้าที่เป็นศูนย์กลางการปกครองแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางหลักในการให้บริการ ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การค้าและบริการแก่พื้นที่โดยรอบ ระดับของการให้บริการจะแตกต่างกันไปตามลำดับความสำคัญ

จากการศึกษาการกระจายของระบบชุมชนเมือง พบว่า การกระจายของชุมชนเมืองในภาคกลางตามลำดับความสำคัญทั้ง 3 ลำดับ มีการกระจายค่อนข้างจะเป็นระบบที่สมบูรณ์ คือมีรูปแบบการกระจายเป็น 3 : 10 : 27 ซึ่งคล้ายคลึงกับทฤษฎีแหล่งกลางของคริสตัลเลอร์ และจากการศึกษาการกระจายของเมืองโดยอาศัยจำนวนประชากร เป็นเกณฑ์เพียงตัวแปรเดียว พบว่า ชุมชนเมืองในภาคกลางมีการกระจายใกล้เคียงกับกฎขนาด-ลำดับของเมือง

ภาควิชา ภูมิศาสตร์
สาขาวิชา ภูมิศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

VALLAPAPORN KERTGATE : THE HIERARCHICAL RANKING OF URBAN AREAS IN THE CENTRAL REGION. THESIS ADVISOR : ASSIST.PROF. SURASAK SIRIPAIBUNSI, M.A., ASSOC.PROF. NETNAPIT NAKAVACHARA, M.A. 178 PP.

The purpose of this research is to study the size, function and to rank the hierarchy of urban areas as well as the distribution of urban system in the central region of Thailand as a guideline for urban development.

According to the analysis of 4 variable groups (38 variables) : population and social, utilities, financial and trade and services sector, it was found that the significant variables in the hierarchical ranking of urban areas in the central region are the number of room units in hotel, the number of hotels, the receivables and the expenses of each municipality. From the statistical analysis, the urban areas in the region can be ranked into 3 orders, there are 3 in the first-ranked, 10 in the second-ranked and 27 in the third-ranked. The three most important and largest are Nakhon Sawan, Phitsanulok and Nakhon Pathom muang-municipality and the least important and smallest is Ampawa tambon-municipality. Besides the administrative center, 40 urban areas in this region also played an important role as the center of trades, services, infrastructures and utilities. The levels of its services are different by the hierarchical ranking.

When the distribution of urban system was taken into account, it was found that its urban system is conform to Christaller's central place theory as 3 : 10 : 27 . When the analysis was based on the number of population in each municipality, the distribution of urban system in this region is similar to the Rank-Size Rule.

ภาควิชา ภูมิศาสตร์
สาขาวิชา ภูมิศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ ศิริไพบุณย์สินธ์ และรองศาสตราจารย์เนตรนภิศ นาควิชระ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านทั้งสองได้กรุณาแนะนำ ตรวจสอบและให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของการวิจัยด้วยดีมาตลอด ซึ่งผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรชัย พงศ์ประยูร รองศาสตราจารย์ ผ่องศรี จันท้าว และคณาจารย์ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ทางวิชาการแก่ผู้วิจัย และขอขอบพระคุณ ดร.มิลินทร์ สำเภาเงิน และ ดร.เกื้อ วงศ์บุญสิน ที่ได้ให้ความรู้และคำแนะนำด้านสถิติ และคอมพิวเตอร์ งานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ คุณกฤษณี พิทักษ์ชัยธรรม ที่มีส่วนช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะ คุณปานใจ สุมะสินันท์ คุณขวัญฤทัย ทองอินทร์ คุณจิรวรรณ จิรโกรศิริ และ เพื่อน ๆ ทุกคนที่สนับสนุนให้กำลังใจมาโดยตลอด

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ที่ให้ความรัก อนุเคราะห์และห่วงใยเสมอมา และหากวิทยานิพนธ์นี้จะพึงมีประโยชน์และความดี ขอขอบ เป็นกุศลแก่ คุณพ่อ ผู้มีพระคุณยิ่ง

วัลภาภรณ์ เกิดเกตุ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ญ
สารบัญแผนที่	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์	4
3. สมมุติฐาน	4
4. ขอบเขตของการวิจัย	4
5. วิธีการดำเนินการวิจัย	6
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
7. นิยามศัพท์	10
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
1. ทฤษฎีในการจัดลำดับความสำคัญของชุมชน	11
1.1 ทฤษฎีแหล่งกลาง	11
1.2 ทฤษฎีทำเลที่ตั้ง	15
1.3 ทฤษฎีกิจกรรมทางเศรษฐกิจขั้นตติยภูมิ ...	17
1.4 กฎขนาด-ลำดับของเมือง	18
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21
2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ	21
2.2 งานวิจัยภายในประเทศ	25

บทที่

3	ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา	31
	1. ลักษณะทาง ภูมิศาสตร์	31
	1.1 เขตการปกครอง	31
	1.2 ลักษณะภูมิประเทศ	31
	1.3 ลักษณะภูมิอากาศ	35
	2. ลักษณะของชุมชน เมืองในภาคกลาง	36
	2.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการกระจายของชุมชน	36
	2.2 ขนาดพื้นที่	36
	2.3 ลักษณะทางประชากร	40
	2.4 ลักษณะทางด้านการเงินการคลัง	51
	2.5 การบริการสังคม	54
	2.6 สาธารณูปโภคและการบริการของเอกชน	56
	2.7 การค้าและบริการ	60
4	วิธีการวิเคราะห์และอภิปรายผล	62
	1. วิธีการวิเคราะห์ตัวประกอบ	64
	2. การคำนวณค่าคะแนนความสำคัญของชุมชน	68
	3. การจัดลำดับความสำคัญและการจำแนกกลุ่มของชุมชน เมือง	74
	4. การอภิปรายผล และพิสูจน์สมมุติฐาน	78
5	สรุปและข้อเสนอแนะ	109
	1. ข้อสรุปในการวิจัย	109
	2. ปัญหาและข้อเสนอแนะ	111
	บรรณานุกรม	114
	ภาคผนวก	119
	ประวัติ	178

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 การแบ่งประเภทชุมชนของคริสตัลเลอร์	14
2 ชุมชนเมืองในภาคกลาง สถานที่ตั้ง และขนาดพื้นที่	38
3 จำนวนประชากรและความหนาแน่นประชากร เมืองรายชุมชน พ.ศ. 2529	41
4 ขนาดของชุมชนเมืองจำแนกตามจำนวนประชากร	44
5 ขนาดชุมชนเมืองจำแนกตามความหนาแน่นประชากร	47
6 คะแนนความสำคัญของชุมชนเมืองตามลักษณะตัวแปรด้านต่าง ๆ 38 ตัว	71
7 การจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองตามค่าคะแนนความสำคัญ	75
8 การสร้างขอบเขตของกลุ่มชุมชนเมืองภาคกลางตามคะแนนความสำคัญ รวม 38 ตัวแปร	80
9 ลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองจำแนกกลุ่มตามคะแนนความสำคัญของ ตัวแปรทุกด้านรวม 38 ตัว	81
10 การสร้างขอบเขตของกลุ่มชุมชนเมืองภาคกลางตามคะแนนความสำคัญ ด้านประชากรและสังคม	85
11 ลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองจำแนกกลุ่มตามคะแนนความสำคัญ ด้านประชากรและสังคม	86
12 การสร้างขอบเขตของกลุ่มชุมชนเมืองภาคกลางตามคะแนนความสำคัญ ด้านสาธารณูปโภคและการบริการของเอกชน	90
13 ลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองจำแนกกลุ่มตามคะแนนความสำคัญ ด้านสาธารณูปโภค	91

ตารางที่

14	การสร้างขอบ เขตของกลุ่มชุมชน เมืองภาคกลางตามคะแนนความสำคัญ ด้านการเงินการคลัง	95
15	ลำดับความสำคัญของชุมชน เมือง จำแนกกลุ่มตามคะแนนความสำคัญ ด้านการเงินการคลัง	96
16	การสร้างขอบ เขตของกลุ่มชุมชน เมืองภาคกลางตามคะแนนความสำคัญ ด้านการค้าและบริการ	99
17	ลำดับความสำคัญของชุมชน เมือง จำแนกกลุ่มตามคะแนนความสำคัญ ด้านการค้าและบริการ	100
18	การจัดขนาด - ลำดับของเมืองตามขนาดประชากร	106

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ระบบแหล่งกลางของคริสตัส เลอร์	13
2 ระบบแหล่งกลางของ เลอช	16
3 การกระจายของ เมืองตามกฎขนาด - ลำดับของ เมือง	20
4 การกระจายของชุมชน เมืองในภาคกลาง	103
5 การกระจายของ เมืองในภาคกลางโดยอาศัยจำนวนประชากรตามกฎขนาด - ลำดับของ เมือง	108

สารบัญแผนที่

แผนที่		หน้า
1	เขตการปกครอง	32
2	ลักษณะภูมิประเทศ	34
3	ชุมชนเมืองในภาคกลาง	37
4	ขนาดและความหนาแน่นของประชากร	49
5	ลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองในภาคกลาง รวม 38 ตัวแปร	82
6	ลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองด้านประชากรและสังคม	87
7	ลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองด้านสาธารณสุขโลก	92
8	ลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองด้านการเงินการคลัง	97
9	ลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองด้านการค้าและบริการ	101